

DE PLEK

Schelpen van de “plek” op Ameland

R.W.B. (Bob) Bruins

Shells from ‘the spot’ on Ameland.

Summary: Since my childhood I have spend many holidays on the Waddeneilanden. Ameland became my favorite spot for our days off. Although Hollum on the westside seems to be the most foggy place in The Netherlands, my family and I liked the friendly locals, enjoyed walking, cycling, playing golf and collecting shells on Ameland. In the dunes I found *Cermeuella cisalpina* and a very fertile population of *Alinda biplicata*. During my evening strolls around Hollum I discovered a part of the beach were often large numbers of *Propebela turricula* and *Cylichna cylindracea* could be found. I collected over the years many interesting recent species (see table) especially on a very restricted part (fig. 2). Possibly the large curved braker on the north side causes a southern stream which brings up and gathers the smaller and often fragile shells just a few hundred meter to the south. Tijdens

Fig. 1. Het strand van deze plek is gelegen ten westen van het Hollumer Bosch op Ameland.

de voorjaarsvergadering kwam bij het verslag van de redactie onder andere de rubriek “de plek” ter sprake. Aangezien ik kort voor de vergadering weer een weekje op Ameland was geweest, heb ik maar meteen gevolg gegeven aan mijn eerdere voornemen om een stukje over mijn bijzondere vondsten daar op papier te zetten.

Van jongs af aan bracht en breng ik vaak vakanties door op de Waddeneilanden. In het begin vooral op Texel en Terschelling, maar later ook de andere eilanden. De eerste maal dat ik met mijn gezin Ameland bezocht, kan ik mij nog goed herinneren. Ik vond ik het maar niets: een echt eiland met water aan alle kanten erom heen, maar vooral ook heel veel erop. Gelukkig waren de eilanders erg vriendelijke mensen, die onze natte plunjes dagelijks in de droger deden, zodat we ons de volgende dag weer lekker nat konden laten regenen. Bovendien werd ons verteld dat in Nederland Hollum de plaats was met de meeste dagen mist per jaar, dus dat droeg ook niet bij tot een goede indruk. Ameland werd vroeger dus een beetje gemeden. Maar later heb ik mij toch over mijn vooroordelen heen gezet en ben ik zelfs vele jaren “overzees” lid van de golfclub “de Amelandse duinen” geweest.

Toen bleek ook dat het weer erg meeviel en dat je er niet alleen

kan golf kan spelen op een lastige baan, maar dat Ameland ook een geweldig eiland is om te wandelen en te fietsen. En dan blijkt Ameland ook voor schelpenverzamelaars een eiland te zijn dat de moeite van een bezoek zeker waard is. Ook al omdat er erg leuke en verrassende vondsten gedaan kunnen worden. Zo vond ik in april jl. in de duinen naast *Cermeuella cisalpina* (Griekse duinslak) voor het eerst ook een zeer levensvatbare populatie van *Alinda biplicata* (Grote clausilia).

Maar in de reeks van “de plek” wil ik het niet over het eiland zelf hebben, maar over een specifiek stukje strand op de kop van het eiland, vlakbij de vuurtoren van Hollum.

In de tijd dat ik er regelmatig golf speelde, liep ik ’s avonds nog wel een rondje in, om of bij het dorp. Ik ontdekte er een stukje strand waar bij laagwater vaak en veel gruis lag, waarin ongekend grote aantallen voorkwamen van niet alledaagse soorten als *Propebela turricula* (Trapgevel) en *Cylichna cylindracea* (Valse oubliehoren).

In eerste instantie denk je dan aan een opgespoten strandsuppletie, maar dat heb ik al snel in twijfel getrokken. Ieder jaar en jaargetijde dat ik het stukje strand bezocht, vond ik in het gruis weer grote aantallen van genoemde schelpen, maar ook van andere niet algemene soorten. Van opspuitingen op de plek was nooit wat te zien.

Om een indruk te geven van de vondsten volgt hier een lijstje van de soorten die ik op 21 april van dit jaar in een monster – ca. 1,5 liter - gruis heb aangetroffen. Daarbij heb ik een vergelijking gemaakt met mijn vondsten op 24 september 2013 en in september 1998. Van dat laatste jaar geven de genoemde cijfers de aantallen weer van de in mijn collectie opgenomen schelpen. Ik maakte toen nog geen lijstjes per vindplaats en heb van bepaalde soorten ook nogal wat weggegeven. De voor 1998 genoemde cijfers vormen echter wel een goede indicatie. Overigens vertonen de cijfers van tussenliggende jaren steeds een vergelijkbaar resultaat.

[JG] Onderstaande tabel is er ook als Excel. Daar heb ik wijzigingen in doorgevoerd. Onderstaand tabel moet dus vervangen worden. Let op de soortnamen welke cursief moeten staan (maar niet cursief: de (?) er achter)

familie	soort	aantallen 7-09-1998	aantallen 24-9-2013	aantallen 12-4-2015	bijzonderh.
Bivalven					
Noetiidae	<i>Striarca lactea</i>	x	1	x	doublet
Mytilidae	<i>Mytilus edulis</i>	honderden	honderden	honderden	juv. / meest doubl.
Pectinidae	<i>Chlamys varia</i>	?	3	1	juv.
Anomiidae	<i>Heteranomia aculeata</i>	x	1	x	
Lucinidae	<i>Lucinella divaricata</i>	x	1	x	frgm. / foss.
Montacutidae	<i>Kurtiella bidentata</i>	tientallen	honderden	tientallen	ook doubl.
	<i>Tellimya ferruginosa</i>	tientallen	honderden	tientallen	
Astartidae	<i>Astarte sulcata</i>	x	x	1	foss./frgm.
Cardiidae	<i>Acanthocardia echinata</i>	x	x	2	foss.
	<i>Acanthocardia paucicostata</i>	x	1	0	juv. / zeer vers
	<i>Cerastoderma edule</i>	tientallen	tientallen	tientallen	juv. / ook doubl.
Mactridae	<i>Spisula subtruncata</i>	honderden	honderden	honderden	juv. / ook doubl.
Cultellidae	<i>Ensis directus (?)</i>	honderden	honderden	honderden	juv.
Tellinidae	<i>Angulus fabula</i>	tientallen	tientallen	2	juv.
	<i>Angulus tenuis</i>	?	x	3	
	<i>Macoma balthica</i>	tientallen	tientallen	tientallen	
	<i>Tellina pygmaea</i>	x	6	x	
Semelidae	<i>Abra prismatica</i>	14	11	2	deels frgm.
Donacidae	<i>Donax vittatus</i>	tientallen	tientallen	tientallen	juv.
Veneridae	<i>Chamelea striatula</i>	2	tientallen	3	juv. / ook doubl.
	<i>Venerupis (?)</i>	x	1	x	juv.
	<i>Venus verrucosa</i>	x	3	x	juv.
Petricolidae	<i>Petricola pholadiformis</i>	?	2	x	juv. doubl.
Corbulidae	<i>Corbula gibba</i>	24	19	3	juv. / foss.
	<i>Corbula ?</i>	x	x	1	
Hiatellidae	<i>Saxicavella jeffreysi</i>	21	65	9	
Pholadidae	<i>Barnea parva</i>	x	1	x	juv.
Thraciidae	<i>Thracia papyracea</i>	x	x	1	juv.
Gastropoda					
Littorinidae	<i>Littorina littorea</i>	tientallen	tientallen	tientallen	veel juv.
	<i>Littorina saxatilis</i>	?	x	3	juv.
Hydrobiidae	<i>Ecrobia ventrosa</i>	?	x	12	
	<i>Hydrobia acuta (?)</i>	x	2	1	
	<i>Peringia ulvae</i>	honderden	honderden	honderden	rec. / foss.
Rissoidae	<i>Alvania lactea</i>	11	10	33	
	<i>Rissoa membranacea</i>	9	8	8	foss.
	<i>Rissoa parva</i>	x	1	x	
	<i>Rissoa variabilis (?)</i>	x	1	x	foss.
Tornidae	<i>Tornus subcarinatus</i>	11	64	173	
Cerithiidae	<i>Bitium reticulatum</i>	3	3	4	foss.
Turritellidae	<i>Turritella communis</i>	?	15	12	frgm. / meest foss.
Triviidae	<i>Trivia cf. arctica</i>	x	x	1	foss.
Naticidae	<i>Euspira catena</i>	tientallen	tientallen	tientallen	meest juv.
	<i>Euspira nitida</i>	honderden	honderden	honderden	ook veel juv.
Cerithiopsidae	<i>Cerithiopsis tubercularis</i>	x	1	1	foss.
Epitoniidae	<i>Epitonium clathrus</i>	?	3	2	
	<i>Epitonium turtonis</i>	x	3	2	
Eulimidae	<i>Eulima glabra</i>	1	1	3	foss.
Aclididae	<i>Aclis walleri</i>	x	2	1	
Muricidae	<i>Nucella lapillus</i>	x	1	1	
Buccinidae	<i>Buccinum undatum</i>	?	12	14	juv.
Nassariidae	<i>Nassarius nitidus</i>	?	5	3	foss.
	<i>Nassarius pygmaeus</i>	1	1	2	foss.
	<i>Nassarius reticulatus</i>	?	5	7	frgm. / foss.
Turridae	<i>Bela nebula</i>	1	2	1	foss.
	<i>Oenopota turricula</i>	45	144	204	
Acteonidae	<i>Acteon tornatilis</i>	20	16	18	ook juv.
Retusidae	<i>Retusa obtusa</i>	?	11	19	rec. / foss.
Philinidae	<i>Philine aperta</i>	1	2	x	
Scaphandridae	<i>Cylichna cylindracea</i>	83	58	111	
	<i>Cylichna nitida</i>	x	x	x	
Pyramidellidae	<i>Chrysallida pellucida</i>	x	x	1	
	<i>Chrysallida sarsi</i>	26	10	11	
	<i>Chrysallida interstincta</i>	x	4	x	
	<i>Turbonilla lactea.</i>	x	x	3	
	<i>Turbonilla rufa</i>	31	34	26	
Scaphopoda					
Dentaliidae	<i>Antalis vulgare</i>	x	2	1	foss.

Hoe vaker je zo'n plek bezoekt, hoe meer je er ook in verdiept. Allereerst viel het me op dat de meest succesvolle plek om soortenrijk gruis te verzamelen zich beperkt tot een stuk strand van circa een halve kilometer, gelegen tussen de strandopgang bij het einde van de Badweg (het zgn. Sierds-moaipad) en die van het iets noordelijker gelegen Bospad. Zuidelijker of noordelijker zijn vorenvermelde soorten ook nog wel aan te treffen, maar je moet er veel meer je best voor doen om ze te vinden. Meer naar het zuiden valt wel te verklaren, omdat je dan meer bij resp. op de wadkant van het eiland komt. Noordelijker ligt het Bornrif, dat uit zich zelf steeds verder aangroeit, zodat er van zandsuppleties geen sprake is. Een enkele maal wordt het strand op een beperkt stukje opgehoogd en wel ten noorden van een grote, gekromde strekdam of golfbreker ter hoogte van de vuurtoren. Daar zijn dan ook fossiele kleppen te vinden van grotere soorten als *Acanthocardia tuberculata*, *Dosinia exoleta* en *Laevicardium crassum*.

Blijft de vraag waarom juist op dat betrekkelijk beperkte deel van het strand zoveel soortjes aanspoelen. Vermoedelijk ontstaat door de lengte en de vorm van de grote, kromme golfbreker een stroming in het Borndiep, die vlak langs het strand loopt. Het is een mogelijke verklaring, omdat net ten zuiden van de strekdam het gruis ook niet zo mooi en grover is dan een paar honderd meter zuidelijker.

Tenslotte valt nog op te merken dat op vorengenoemde lijst zowel recente als fossiele soorten voorkomen. Van soorten als *Cylichna*, *Propebela* en *Tornus* heb ik voor zover ik kan nagaan geen levende exemplaren aangetroffen. Toch zien veel schelpjes er bedrieglijk vers en onbeschadigd uit, terwijl deze soorten toch tamelijk fragiel zijn. Het zou dus zomaar kunnen, dat zij levend voor de kust worden aangetroffen.

Fig. 2. *Propebela turricula* (Montagu, 1803) en *Cylichna cylindracea* (Pennant, 1777) in groet hoeveelheden gevonden op het strand bij Hollum uit de collectie van de auteur.

Voor degenen die nu nieuwsgierig zijn geworden naar deze “plek” op Ameland, voeg ik nog een kaartje bij. Succes! Het kan niet (meer) missen.

Geraadpleegde bronnen

BRUYNE, R.H. DE & TH.W. DE BOER, 2008. Schelpen van de Waddeneilanden. Gids van de schelpen en weekdieren van Texel, Vlieland, terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. --Fontaine Uitgevers. 359 pp.

MOLLUSCABASE, 2015. Geraadpleegd via: World Register of Marine Species at <http://www.marinespecies.org> [voor naamgeving van soorten geraadpleegd 19.7.2015]

Adres van de auteur:
r.w.b.bruins@ziggo.nl

De Gekielde clausilia *Macrogastra rolpheii* op, en de Geribde clausilia *Macrogastra attenuata lineolata* bij de Sint-Pietersberg in Maastricht

Gerard Majoor

Macrogastra rolpheii on, and *Macrogastra attenuata lineolata* near Sint-Pietersberg in Maastricht

Summary: Together with four more Clausiliidae *Macrogastra rolpheii* is common on the eastern slope of the cretaceous Sint-Pietersberg in Maastricht (province of Limburg). Recently, within 50 m from that locality a population of *Macrogastra attenuata lineolata* was discovered living on the inner side of the dike along the river Maas. Described habitat preferences of both species are reviewed in an attempt to explain why these sibling species are here “living apart together”.

De plek

Tussen het gat dat de Eerste Nederlandse Cement Industrie (ENCI) in de Sint-Pietersberg bij Maastricht heeft geslagen en de grens met België is op de oosthelling nog een klein stukje hellingbos bewaard gebleven. In 2005 werden in dit loofbos met dagzomende kalksteen (‘mergel’) 34 soorten landslakken aangetroffen: 32 soorten huisjesslakken en twee soorten naaktslakken. Twaalf soorten van de huisjesslakken staan op de Rode lijst (Lever *et al.*, 2009). Bijzonder is dat op deze plek vijf soorten *Clausilia*'s algemeen zijn. In het loofbos op de helling zijn

dat Gladde clausilia *Cochlodina laminata*, Gekielde clausilia *Macrogastra rolpheii*, Kleine clausilia *Clausilia rugosa parvula*, Vale clausilia *Clausilia bidentata* en vooral aan de voet van de heuvel de Grote clausilia *Alinda biplicata*. Tot mijn ontzetting werd deze voor landslakken zo bijzondere plek in 2007 “om veiligheidsredenen” onverhoeds volledig kaal gekapt (Natuurmonumenten, 2007). Er restte niets anders dan te onderzoeken hoe deze aanslag door de slakkenfauna verwerkt zou worden en gedurende vijf jaar nam ik op standaard plekken bodemonsters met een vast volume. Na een terugval van de aantallen van